Available online at http://jgu.garmian.edu.krd

Journal of University of Garmian

https://doi.org/10.24271/garmian.Conf-2019-11

هەڵسەنگاندنی گەشەی منداڵان لە باخچەکان لە دیدی بەخێوکەرانیانەوە
(ناوەندی قەزای کەلار بە نمونە)

کریم أحمد عزیز
زانکۆی گەرمیان// کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەت

پوختە

قۆناغی باخچەی منداڵان گرنگترین قۆناغی ژیانی منداڵە لەڕووی گەشەکردنی جەستەیی و هزری و کۆمەڵایەتیەوە ، بۆیە هەرچەند چاودێری و توێژینەوە لەو قۆناغەی درووستبوونی کەسێتی منداڵ بکرێ واتە ئەوەندە گرنگی بە داهاتووی نەوەکانی وڵات دەدرێت ، ئەم توێژینەوە بەناونیشانی : (هەڵسەنگاندنی گەشەی منداڵان لە باخچەکانی منداڵان لەڕوانگەی دایك و باوکانەوە (بەخێوکەرانیان) لەناوەندی قەزای کەلار)، توێژەر لەڕێگەی فۆرمێکی ڕاوەرگرییەوە کە پێکهاتوە لە (٢٦) بڕگە بەسەر (٧) بووار گەشەی منداڵ لەڕوانگەی دایك وباوك (بەخێوکەران) هەڵسەنگاندنی بۆ کردوون ، لەم توێژینەوەیە کێشە و گرنگی وئامانج وکۆمەڵگا ونمونە لەگەڵ ڕوونکردنەوەی گرنگترین چەمکەکان و چوارچێوەیەکی تێوری خراوەتەڕوو، لەگەڵ ڕێکارییەکان کەلە توێینەوەکەدا گیراوەتەبەر، گرنگترین ئەنجامەکانیش بریتی بوون لە:

(لەڕووی هزری و زمانەوانی و پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکان و تەندرووستیەوە گەشەی پێویستیان کردوە ، بەڵام لەڕووی دەروون-جووڵەییەوە گەشەی پێویستیان نەکردوە). لەبەر ڕۆشنایی ئەنجامەکانی توێژینەوەکە توێژەر ئەم ڕاسپاردانە دەخاتەڕوو: (گرنگیدانی مامۆستایانی باخچەکانی منداڵان بە ئامانجە پەروەردەییەکان لەبووار دەروون-جوڵەیی، هەروەها دابینکردنی مامۆستای پسپۆڕی هونەر و ژووری تایبەت بە میززیك و ئامێرەکانی میوزیك ، لەپێناو ئاشناکردنی منداڵان وزیادکردنی ئارەزوو و خولیای هونەریان لە باخچەکانی منداڵان) .

Article Info

Received: May , 2019

Accepted: October , 2019

Published : April, 2022

Keywords

هەڵسەنگاندن – گەشەی منداڵان – باخچەکان - بەخێوکەران

Corresponding Author

karem.ahmad@garmian.edu.krd

١-١ پێشەکی:

پسپۆڕانی بووار دەرونی پێیان وایە کە قۆناغی منداڵی گرنگترین قۆناغی ژیانی مرۆڤە بۆ گەشەکردنی لایەنی کۆمەڵایەتی و ژیری و جەستەیی ، کەکاریگەری لەسەر قۆناغەکانی تری ژیانی دەبێت ، باخچەی منداڵان یەکێکە لەو دامەزراوەپەوەردەییانەی کەمنداڵ پێیدا تێدەپەڕێت ، بۆیە ئەگەر هەر کەموکورتیەك لەم قۆناغەی ژیانی منداڵدا ڕووبدات ئەوا کاریگەری خراپی لەسەر کەسایەتی منداڵ ودایك وباوك وکۆمەڵگەکەشی دەبێت، بۆیە لەڕێگەی ئەم توێژینەوە یەوە دەمانەوەێ بگەین بەوەڵامی پرسیارێك ئایا ئەو لایەنانەی منداڵ کەپێویستە گەشەبکات لەباخچەکانی منداڵان تاچەند دایەبابەکانیان هەستی پێدەکەن ولێی ڕەزامەندن ، نەبوونی وەڵامێکێ زانستی بۆ ئەم پرسیارەی خوارەوە وەك کێشەیەك لە لایەن توێژەرەوە تەماشاکرا بۆیە بڕیاری ئەنجامدانی ئەم توێژنەوەی دا بەم شێوەی ئەم خوارەوە داڕشت : (هەڵسەنگاندنی گەشەی منداڵان لە باخچەکان لە دیدی بەخێوکەرانیانەوە - ناوەندی قەزای کەلار بە نمونە)

١-٢ گرنگی توێژینەوەکە:

لە سەردەمی هاوچەرخدا هەڵسەنگاندنی گەشەی منداڵان لە باخچەکان بەشێکی گرنگ و بنەڕەتییە لەپرۆگرامی باخچەکانی منداڵان ، چونکە لەڕێگەیەوە ئاشنا دەبین بە چەندێتی و چۆنێتی بەشداریکردنیان لەچالاکیەکان ودەرکەوتەی ئەو چالاکیانە لە سەر ڕەفتارەکانیان دواجاریش گەشەکردنیان لەڕووی مەعریفی وکۆمەڵایەتی ولێهاتوییەوە (مروان،١٩٨١،ص ١٤٤) ، بۆیە هەڵسەنگاندنی منداڵان لە باخچەکان لەو ڕووانەی باسکران ئاشانامان دەکات بە چەندێتی گەشەکردنیان و پرکردنەوەی پێداویستیەکانی گەشەکردنیان دواتر دڵنیابوون لەو ژینگەیی کە هاندەرە بۆ پێگەیاندنی منداڵێکی گەشەکردوو بە ئامانجی پەروەردەیی هاوچەرخ (الفرح ، ١٩٩٢، ص ١٣٥) .

منداڵ بونەوەرێکی پاك و بێگەردەو پێداویستی زۆری بەخزمەتگوزاری و سۆز و خۆشەویستی کەسانی چواردەوری خۆی هەیە لەقۆناغی یەکەمی منداڵی (دایك وباوك) پاشان لەباخچە فێری ئەو لێهاتوویی وئەزموونانە دەبێت کە لەماڵەوە بۆ فەراهەم نابێت (احمد ، ٢٠٠٧، ص٥). منداڵ سەرمایەیەکی گرنگی لەبن نەهاتوی کۆمەڵ و دوارۆژی نەتەوەن، ئەگەر بمانەوێت کەسانی بەکەڵك وسوودبەخشیان لێدەربچێت ئەوا دەبێت هەموپێداویستییە گرنگەکان وگەشەکردنیان بۆدابین بکەین لەو ژینگەیی تێدا دەژین لەو هۆکارانەش دوربخرێنەوە کە زیان بە باری دەروونی و کۆمەڵایەتی و تەندروستیان دەگەیەنێت(قەرەچەتانی،٢٠١٠،ل٣٣٣) ، چونکە منداڵی ئەمڕۆ پیاوی دوارۆژە و بونەوەرێکی گەورە و پیرۆزە و ئەرکی سەرشانی هەمولایەکە کە ژینگەی لەبار بۆگەشەکردنی هەمەلایەنەی بخوڵقێنێ تاوەکو دوارۆژ مرۆڤێکی تەواو و بەرهەمهێنەرو سودبەخشی لێدەربچێت (قەرەچەتانی ،٢٠١٠،ل ٢٤٧) ، لەپێناو جێبەجێکردنی ئەو ئامانجە پێویستمان بە پرۆسەی هەڵسەنگاندنی بەردەوامی ساڵانە و گشتی هەیە بۆ ئەوەی گەشەی سەرجەم بوارەکانی منداڵ پێوانەبکەین (عنایە ،١٩٩٥، ص١١) . بۆ ئەوەی پێوانەکردنێکی زانستی گەشەی منداڵان بکەین و وەڵامێکی ڕوون و دیارمان بۆ گشت بڕگەکانی گەشەی منداڵ دەستبکەوێت بەنمرە و شیاوی پێوانەکردن و هەڵسەنگاندن بێت پێویستمان بە فۆرمێکی ڕاوەرگری هەیە کە لەبڕگەکانیدا چونێتی گەشەکردنی منداڵ دیاری کردبێت (عدس و مصلح ، ١٩٨٠ ، ص ٢٢١) بۆ ئەم مەبەستەش دایك وباوك باشترین ونزیکترین کەسەکانن هەست بەو گەشەکردن و نەش ونمایەی ڕەفتاری منداڵەکانیان کردبێت تاوەکو وەڵامی بڕگەکانی فۆرمی هەڵسەنگاندن بدەنەوە .

دەتوانین گرنگی ئەم توێژینەوەیە لەم خاڵانەی خوارەوە بخەینەڕوو :-

١. لەڕێگەیەوە زانیاری وورد لەسەر لایەنەکانی گەشەی منداڵ دەخەینەڕوو بۆ لایەنی پەیوەندیدار لەدیدی بەخێوکەرانیانەوە .
٢. بەسوودە بۆ مامۆستایانی باخچەکانی منداڵان بۆ زانینی گەشەی منداڵانی باخچەکان.
٣. ئەنجامەکانی ئەم توێژینەوەیە لایەنە پەیوەندیدارەکان ئاگادار دەکاتەوە لە ڕوانگەی دایەبابەکان بۆ گەشەی منداڵەکانیان ، لەپێناو کارکردن لەسەر لایەنە نەرێنی وهاندانی لایەنە باشەکان .

١-٣ ئامانجی توێژینەوەکە:

(هەڵسەنگاندنی گەشەی منداڵان لە باخچەکان لە دیدی بەخێوکەرانیانەوە - ناوەندی قەزای کەلار بە نمونە) .

١-٤ سنوری توێژینەوەکە:

سنووری کات : کۆتایی وەرزی دووەم ساڵی خوێندنی (٢٠١٣-٢٠١٤)

سنووری شوێن : باخچەکانی منداڵانی ناوەندی قەزای کەلار

سنووری بابەت : هەڵسەنگاندنی گەشەی کۆمەڵایەتی و ژیری و جەستەیی منداڵ لەڕێگەی بڕگەکانی فۆرمی ڕاوەرگرییەوە .

١-٥ پێناسەکردنی چەمکەکان Definition Conceptions:

١-٥-١ هەڵسەنگاندن Evaluation :

- (نعمت ، ٢٠١٤) پێناسەی دەکات بەوەی :- " بریتییە لە بڕیاردان سەبارەت بەوشتەی کەپێوانە کراوە بە پەسەندکردن یاخود ڕتکردنەوەی لەڕوانگەی چەند پێوەرێکی دیاری کراو، واتە وەسفکردنی چۆنیەتی جۆری شتێك". (نعمت ،٢٠١٤، ل٢٧).
- (عزیز،٢٠١٢) پێناسەی دەکات بە:- " کردارێکی ڕێکخراو بۆ کۆکردنەوە ی زانیاری و شیکردنەوەی ، ئەمەش بەمەبەستی بڕیاردان لەسەری و دواجار چاککردنی لایەنە لاوازەکان و گەشەپێدانی لایەنی بەهێزەکان " . (عزیز ،٢٠١٢،ل ١٢٢) .
- پێناسەی ڕێکاری توێژەر :- " بریتیە لە کۆکردنەوەی زانیاری لەڕێگەی برگەکانی فۆرمی ڕاوەرگرییەوە لەسەر منداڵانی باخچە وبڕیاردان لەسەر چۆنێتی گەشەی منداڵ لەڕوانگەی (دایەبابە) بەخێوکەرانیانەوە "

١-٥-٢ باخچەی منداڵان Kindergartens:

- (علی وئەوانیتر ،٢٠١٣) پێناسەی دەکەن بەوەی : " بریتیە لەدەزگایەکی پەروەردەیی کەتایبەت کراوە بۆ پەروەردەکردنی ئەومنداڵانەی کەتەمەنیان لەنێوان (٤-٥) ساڵیدایە و چەندین چالاکی جۆراو جۆری تێدایە کەئامانجیان ئەوەیە کەمنداڵ فێری بەها پەروەردەی وکۆمەڵایەتیەکان بکەن ، دەرفەتی خۆ دەربڕینیان بۆ برخسێت مەشقیان لەسەر چۆنیەتی ژیان و کارلێککردنیان پێبکەن ".(علی وئەوانی تر ،٢٠١٣،ل ٨).
- پێناسەی ڕێکاری توێژەر" دامەزراوەیەکی پەروەردەییە لە قۆناغی پێش چوونە قوتابخانە ، ئەو منداڵانە وەردەگرێت کە تەمەنیان لەنێوان (٤-٥)ساڵیدایە ، خوێندن تێدا بە دوو قۆناغ بەڕێوەدەچێت ، قوتابی تێدا لەڕێگەی پرۆگرامێکی تایبەتەوە بەگەشەکردنێکی هەمەلایەنەی مەعریفی –کۆمەڵایەتی – ویژدانی – دەروون جوڵەیی گوزەر دەکات "

١-٥-٣ بەخێوکەران (خێزان) Parents:

- (حەمە ، ٢٠٠٤) بەم شێوەیە پێناسەی دەکات : - " بچوکترین یەکەیەکی کۆمەڵایەتیە واتە زایگۆتی دروست بوونی کۆمەڵ وئەلقەی پەیوەست بوونی تاکە بەکۆمەڵ " . (حەمە ، ٢٠٠٤،ل ١٢).
- (ئالانی ، ٢٠١٤) پێناسەی دەکات بەوەی " یەکەیەکی بنچینەی کۆمەڵگەیە بەکارگەیەکی بەرهەمهێنان وپەروەردەکردنی مرۆڤ دادەنرێ ، ئۆرگانێکی کۆمەڵایەتی گرنگە بۆ پەراوە و ڕاهێنانی ژیانی ئایندەی نەوەکان . (ئالانی ،٢٠١٤،ل ١١٣)
- پێناسەی ڕێکاری توێژەر " یەکەمین دامەزراوەی کۆمەڵایەتیە لەئەنجامی بە یەکگەیشتنی ژن وپیاوێك لەڕێگەی گرێ بەستێکەوە درووست دەبێت، بەئامانجی پێکەوە ژیانێکی هاوژینانە و وەچەخستنەوە و بەشداریکردن لەبونیاتنانی ئایندەیەك لەکۆمەڵگەکەیان "

١-٥-٤ قەزای کەلار Kalar District :

- (عزیز،٢٠١٣) پێناسەی دەکات بەوەی " ناوچەیەکە لەڕووی مێژوویەوە بوونی ژیان و ژیاری تیایدا بۆ هەزارەی سێیەمی پێش زایني دەگەڕێتەوە ئەم ناوچەیەهەر ئاوەدان بووە تاوەکو سەردەمی بەعس بەپێی مەرسومێکی کۆماری ژمارە (١٣٧) کەلە (٢٨ /٢/ ١٩٧٠ ز) دەرکراوە بڕیار دراوە بکرێ بەقەزا ، بۆ ئەوەی ڕێژەی کورد لەپارێزگای کەرکوك کەمبکرێتەوە لەداهاتوو دا دابڕێت لە پارێزگای کەرکوك وەبەپێی مەرسومێکی کۆماری (٦٠٨) کەلە (١٩٧٥/١١/٦ ز)دا ڕاگەیانراوە خراوەتە سەر پارێزگای سلێمانی" (عزیز ، ٢٠١٣، ل ٥٩) .

٢ بەشی دووەم

٢-١ مێژووی باخچەی منداڵان:

باخچەی منداڵان سیستەمێکی فێرکردنی منداڵانە لەنێوان تەمەنی (٤-٦)ساڵ وەردەگرێت ، ئەم سیستەمە مەبەستی پەرەپێدانی توانای منداڵە بۆ گوزارشت کردن لەخۆی و تێکەڵکردن لەگەڵ کەسانی تردا لەڕێگەی یاری و جموجوڵ و داهێنا نەکانەوە ، باخچەی منداڵان لەسەدەی نۆزدەهەم لەئەنجامی هەوڵی (ڕۆبەرت ئوینی) بەریتانی و (جێ ئاچ بستالۆزی) سویدی و (فریدریك فرۆبڵی)ئەڵمانی و(ماریا مۆنتسۆری)ئیتالی هاتەدامەزراندن ، لەبەریتانیا شۆڕشی پیشەسازی بووبە هۆی دروست بوونی باخچەی منداڵان بەپێی یاسا منداڵان بۆیان نەبوو ئیش بکەن . لەکاتێکدا ئەندامانی تری خێزان بۆ ماوەیەکی درێژ لەکارگەکاندا ئیشیان دەکرد و منداڵەکانیان لەیەکەم باخچەی منداڵان لەشاری (نیولاتارکی) سکوتلاند بەجێدەهێشت . ئەم باخچەیە لەساڵی (١٨١٦ز) لەلایەن

(ڕۆبەرت ئۆین) بۆ منداڵانی کرێکارانی کارگەکەی دروست کرد. ئەم قوتابخانەیە گەشەدان بوو بەعەقڵی منداڵان لەڕێگەی زیاتر ڕەخساندنی ئازادی بەو منداڵانە ، بەرنامەکانی دواتری باخچەی منداڵان بریتی بوولە مەشقی پەروەردەیی ڕەوشتی .(محمود برهوم و ئەوانی تر،٢٠٠٦ ،ل ٢٦)

بەبۆچونی (فرۆبڵ) گەشەو بەروپێش چوونی (کەسێتی) منداڵ تەنها لەسێبەری ئازادیدا دەگونجێ ، لاسایکردنەوەی کوێرانە و ڕواڵەتی ، بەتوندی لەلایەن ناوبراوەوە ڕەتدەکرایەوە ، بەبڕوای (فرۆبڵ) مرۆڤ تیشکێکە لەتیشکەکانی خوداوەند ، چونکە خواوەند داهێنەرە کەوابوو یەکێك لەگرنگترین تایبەتمەندیەکانی مرۆڤ داهێنانە ، داهێنان تەنها لەکەش و هەوایەکی ئازاد و ئاسودەدا دەتوانێت گەشەبکات ، ئەوساتانەی منداڵ بەکاری بەرهەمهێنان و داهێنانەوە خەریکە ، خۆشترین کاتەکانی ژیانی ئەو پێکدەهێنێت ، (فرۆبڵ) بۆئەوەی بیروڕاکانی خۆی تاقیبکاتەوە بۆ یەکەم جار باخچەی منداڵان بونیات ناوە بەکەڵك وەرگرتن لەو میتۆدە دیموکراتییەکان لەباخچەی منداڵاندا .(علی ئەکبەر مهر ئاراوئەوانی تر،٢٠٠٥،ل ١٣٠) ، لەساڵی (١٨١٣ز) شەڕێك ڕوویدا لەوشەڕدا (فرۆبڵ)لەگەڵ دووگەنجی پەروەردەنناس یەکتریان ناسی کەناویان (لاجنتال بارۆب ، میدویزڤ) بۆچونیان یەك بوو لەسەر شێوازی پەروەردە کردنی منداڵ لەبەرئەوە بوو بەبیرۆکەی یاسای نوێ یان داهێنان بۆ پەروەردە کردنی منداڵ براگەورەی (فرۆبڵ) مردو وسێ منداڵی لە دوای خۆی جێهێشت (فرۆبڵ) سێ منداڵەکەی بەخۆی گرت لەگەڵ دوو منداڵی خزمێکی تری وبرای برادەرەکەی (لاجنتال) وبناغە وبنچینەی یەکەم قوتابخانەی سەربەخۆیان دانا بۆجێ بەجێ کردنی فەلسەفەی نوێ بۆپەروەردە کردنی منداڵ.(نازدار ساڵح حەمید ،بێ ساڵی چاپ، ل ٤)

لەساڵی (١٨٣٧ز) (فرۆبل) لە (بلانکنبارگ) ئەڵمانیا قوتابخانەیەکی کردەوە بۆ مەشق پێکردنی مندڵان لەڕووی دەرونییەوە بەهۆی یاری کردنەوە و ناویشی لێنا (Kindergarten) واتە (باخچەی منداڵان) فرۆبڵ هەوڵیدا باردۆخێکی وابخولقێنێت بۆ منداڵان کەبەئازادی تیا دا گەشەبکەن وەك چۆن درەختێك لەباخچەکەیدا گەشەدەکات ، ئەم سیستەمە زاڵبوو بەسەر مێشکی باوکان و دایکان وپاش (٢٥) ساڵ لەمردنی (فرۆبڵ) قوتابخانەی هاوچەشنی قوتابخانەکەی لە شارەگەورەکانی (نەمسا و بەلجیکا و کەنەدا و ئەڵمانیا و هۆڵندا و هەنگاریا و ژاپۆن و سویسرا و ویلایەتەیەکگرتوەکان و بەریتانیا) دامەزرا ، ساڵەکانی دواتر و وڵاتانی تری جیهان ئەوسیستەمە یان پەیڕەوکرد .(محمود برهوم و ئەوانی تر ،٢٠٠٦،ل ٢٧) ، بەڕای (کۆمینوس) دەتوانین فێرکردن بکەین بەچوا ر قوناغ قۆناغی یەکەم پێش شەش ساڵی کەناوی (فێرگەی دایك) ی لەسەر داناوە لەم قۆناغەدا کە فێرکردن بەهۆی سروود لەباخچەی منداڵان دەگرێتەوە. منداڵ لەگەڵ ماددە سەرەتاییەکانی مێژوو و جوگرافیا ناسیاوی پەیدادەکاو ،بەشداری لەیاری وەرزشی منداڵاندا ڕێوشوێن و هەڵسوکەوتی باش فێردەبێ . (علی ئەکبەر مهر ئاراو ئەوانی تر،٢٠٠٥ ،ل ١٣٨) دیارە ئامانجی گشتی هەر لاتێك بۆ هەر قۆناغێکی فێرکاری گرنگە بۆ ئەوەی بەرچاوڕوونی هەبێت لەسەر چۆنێی ئاڕاستەکردنی پەروەردەیی و چاودێریکردنی ئەو ئامانجە ، باخچەکانی ساوایان لە ئەڵمانیای دامەزرێنەری بریتییە لە گەشەکردنی هەمەلایەنەی منداڵ و چاودێریکردنی ئەو گەشەکردنە .. ئە بەریتانیا ئامانجی گشتی باخچەکان پاڵپشتیکردنی منداڵە بۆ گەشەکردنی لایەنی کۆمەڵایەتی لەڕێگەی بوار ڕەخساندن بۆ منداڵان بۆ ئاوێتەکردن لەگەڵ یەکتری وفێرکردنی ڕەفتارە کۆمەڵایەتیە پەسەندەکان، هەرچی وڵاتی کەندایە ئامانجی گشتی باخچەکان لە گەشەکردنی لایەنی زمانەوانی منداڵ دەبینێتەوە و جەختی لەسەر دەکاتەوە لەگەڵ لایەنی ویژدنی و ڕۆحی وەك ئەنجامدانی نوێژکردنی بەیانیان بەمنداڵان و فێرکردنی هاوکاریکردنی هاوڕێکانی ، لە وڵاتی بەلجیکا جەخت لەسەر هەڵسەنگاندنی هەمەلایەنە و بەردەوامی گەشەی منداڵان دەکەنەوە لەڕێگەی تاقیکردنەوە وپێودانگی تایبەتەوە Austin,1976 , p 276))

٢-٢ گرنگی باخچەی منداڵان:

زاناکانی پەروەردە کۆکن لەسەر ئەوەی کەپرۆگرامی دامەزراوەکانی باخچەی منداڵان کاریگەری باشی لەسەر گەشەی منداڵ هەیە پێش ئەوەی بچێتە قوتابخانە گرنگترینیان :-

- ئامادەباشی منداڵ بۆ قوتابخانە بەشێوەیەك کەڕاستەوخۆ لەماڵەوە ناچێتە نێو ژینگەیەکی جیاواز کە قوتابخانەیە.
- پێدانی ئەزموونی گونجاو بۆگەشەی بیر و زانیاری ئەندێشەی منداڵ و گەشەسەندنی کەسایەتی و تێرکردنی پێداویستیەکانی . (علی و ئەوانی تر،٢٠١٣،ل ٢٩)
- چاودێریکردنی لایەنی کۆمەڵایەتی ئەویش بە پشتگیریکردن و ڕێنمای کردن و بڕوابەخۆبون بۆ قسەکردن و دەربڕینی ڕاوبۆچونی و گەشەی تواناکانی وەرگرتنی فێربونی سیستەمی قوتابخانەی و ڕێزگرتن لەهاوڕێکانی و مامۆستاکان و لێپرسراوان.
- چاودێریکردنی گەشەی جەستەی ، ئەویش بەچاودێریکردنی گەشەی ماسولکە (گەورەکان و بچوکەکان) لەڕێگەی ڕاهێنان و مەشق و یاریکردنی مەستدار بۆ گەشەی شارەزاییەکانی ئەویش بە بەکارهێنانی دەست و پەنجەکانی بۆ گرتن و بڕین و بونیاتنان و ڕێگەو کۆبونەوە. Heeper and Others, 1979, p 487)
- باخچەی منداڵان گرنگە بۆ منداڵان ئەگەر(بۆساڵێکیش بێت)هەتا منداڵا ئامادەباشی دەروونی هەبێت بۆپەیڕوکردنی سیستمی قوتابخانەو پەیوەست بوون پێیەوەی .(سۆزان جمال،٢٠٠٦، ل ٢٩)

- گەشەکردنی توانای زمانەوانی ئەویش لەڕێگەی قسەکردن لەگەڵا مامۆستاو هاوڕێکانی وە لاسایکردنەوە بە بەکارهێنانی زمان و چەمکە بنچینەییەکان. (الکلاب، ۱۹۹۳، ص۲۱۰)
- چاودێریکردنی لایەنی سۆزداری ئەویش بە دەربڕینی هەست و سۆز و متمانە بەخۆبوون .
- گەشەسەندنی بووار ئاینی و ویژدانی ، ئارامگرتنی دەروونی .
- پەروەردەکردن لەسەر ڕە فتارە ڕاست و دروستەکان ئەویش بە فێربوونی هەندێ دەستەواژەی سڵاوکردن و بەخێرهاتن . وە بەئاراستەی چاکەکاری هەنگاو بنێت لێبوردن و ڕاستگۆیی و خۆشەویستی و دورکەوتنەوە لەکارەخراپەکان . وەك درۆکردن و جنێودان و ئازاردان.(علی و ئەوانی تر،۲۰۱۳،ل ۳۰)
- لایەنی ژیری ، منداڵ لەباخچەی منداڵان لە ڕێگەی یاریکردن وگۆرانی و سرود و چیرۆك و حیکایەتەوە زۆر شارەزایی و زانیاری فێردەبێت و زمانی پاراو دە بێت و ژمارەی ووشەکانی زیاد دەبێت و هەڵەکانی بۆ ڕاست دەکرێتەوە و یادکردنەوە وئاگاداری وچاولێکردن و خەو وخەیاڵی بەهێز دەکرێت و شارە زایی هەندێك لە دیاردەکانی ژیان دە بێت .
- لایەنی هەڵچونی ، منداڵ لەڕێگەی یاریکردن و تێکەڵاوبوونی بە منداڵانی ترو گێڕانەوەی چیرۆك و گۆرانی و سروود ووتنەوە لە زۆر گرژی وهەڵچوون وخەم و خەفەت ڕزگاری دەبێت لەوانەیە ئەگەر ئەو ژینگەیە نەبێت ئەوا گرژی وخەم وخەفەت وهەڵچونەکان تووشی زۆر گرفت وگرێی دەروونی بکەن . (قەرەچەتانی ، ۲۰۰۹، ل ۱٤۸)

٢-٣ کاریگەری دایك و باوك لە سەر منداڵ:

پەیوەندی نیوان دایك وباوك و منداڵ بەجوانترین وپیرۆزترین پەیوەندی کۆمەڵایەتی دادەنرێت ، بەتایبەتی ئەگەر لەسەر بنەمای لێکتێگەیشتن ورێز و خۆشەویستی ئەوپەیوەندیە دروست بووبێت . لەم سەردەمەدا کە منداڵان بیریان زیاتر کەوتووەتە ژێرکاریگەری تەکنەلۆژیا پێشکەوتووەکان و ڕووداوە جیاوازەکانی کەدەوری جیهانەکەمانی داوە، ڕاگەیاندنەکانیش ڕۆڵێکی گەورەی بۆ سەر هزرو بیری منداڵان هەیە بۆگەیشتن بەهۆیەکانی گەیاندنی پەیامەکان و دەستکەوتنی زانیارییەکان بۆکەسانی دیکە ،لێرەدا بۆ گەیاندنی ئەوپەیامانە چەند ڕێگەیەك هەیە بۆ دەستەبەرکردنی وتووێژی زارەکی ، یان لەڕێگەی دەربڕینەکانی دەم وچاو یان جووڵەی دەستەکان . بۆ تێگەیشتنێکی کاراو چالاك هونەری ڕەفتارکردنی دایکان و باوکان لەگەڵ منداڵاندا پێویستیەکی گرنگە بۆ دەستەبەرکردنی ژیانێکی باش و بۆ منداڵان . (عبدالله ، ۲۰۱۰،ل ۵۳)

هەموو منداڵێك کەلەدایك دەبێت مافی خۆیەتی شوێنێکی شیاوی بۆ ژیان و نیشتەجێبوون هەبێت کەلەسەرەتای ژیانیدا ئەوشوێنە بۆ ئەو باوەشی دایکییەتی . واتە دەبێت دایکی ئەو شوێنە شیاوەی بۆ دابین بکات . هیچ زیادەڕۆیی نیە کاتێك دەوترێت مناڵ لەسەرەتای ژیانیدا هەست بەگەرمی باوەشی دایکی وسۆز ودڵنەوایی دەکات و شیری دەداتی .ئارەزووی بۆ ئەو منداڵە بەو شێوە سروشتیە نەبوو لەبەر هەرهۆیەك بێت . (جمال ،۲۰۰٦،ل ۱۱۰)

هەروەها کردنەوەی کەناڵەکانی پەیوەندی کارا لەگەڵ منداڵاندا زۆر گرنگە بەتەنها بۆ منداڵان بەڵکو بۆ سەرجەم ئەندامانی خێزان گرنگە . بۆ گەیشتن بەپەیوەندییەکی باش وپتەو لەنێوان دایك وباوك و منداڵاندا گوێگرتن ئەوچالاکیە داواکراوەیە بۆلێکگەیشتنی پەیوەند ییەکی چالاك تایبەت ئەگەر گەیشتن بەو ئامانجە لەسەر بنەمای تێگەیشتن بێت نەك زەبرو زەنگ لەنێوان باوان و منداڵاندا . ئەو ڕێگەیەیی کە ئێوە پێگەیشتون منداڵانیش هەست بە هەمان گەیشتن دەکەن . بۆ نمونە ئەگەر منداڵ هەست بکات گوێ لێناگیرێت یان گرنگی پێنادرێت ئەوکاتە هەست بەبێزاری و نەمانی هیوا دەکات ، ئەگەر وەڵامەکەتان زێدەڕۆی تێدابوو بێگومان منداڵەکانیشتان بڕوایان پێنامێنێت وبێ هیوا دەبن . منداڵان ڕێگری لەدەر بڕینەکان دەکەن بەوهەستەی بەمێشکیاندا دێت و دەڕوات یان ئەوهەستەی هەیانە . ئەوەش کاردانەوەیەکی ئاساییە ، چونکە دایەبابەکان گرنگیەکی تایبەتیان بەقسەو داواکارییەکانی منداڵەکان نەداوە یان بەشێوەیەك نەبوو وەڵامەکان بیێتە هاندەرێك بۆ ئەوقسانەی کردوویانن هەمیشە بە ئاگادارییەوە نایەڵن زانیاریەکانیان دەربخەن کەدەبێتە ئاڵوگۆڕکردنی هەستەکانیان و گۆڕینی ئایندەی منداڵەکانتان (عبدالله ، ۲۰۱۰،ل ٥٤) ، کارێکی باوان بریتیە لە دروستکردنی هاوبەشی لەبووار پەروەردەی منداڵ لەگەڵ مامۆستای باخچەی منداڵان بۆ هێنانەدی و گەیشتن بەو ئامانجانەی گەشەی منداڵ پێویستیەتی لەو قۆناغەدا ، هەر بۆیە دەبێت دایك وباوك و پەروەردەکراوبن لەبووار ئاڵوگۆڕ کردنی زانیاری دەربارەی پەروەردەی منداڵ . هەروەها بەم شێوە هەردوولا باوان وماموستای باخچەی منداڵان. زیاتر لەیەك نزیك دەبنەوە و ڕادەی لەیەك تێگەیشتن زیاتر دەبێت دەربارەی کێشەی منداڵەکە بەم شێوەیە ئەوان لەیەکترییەوە فێردەبن وکاردانەویان دەبێت لەسەر تێڕوانینی یەکتری دەربارەی پەروەردەی منداڵ .یان هەڵسوکەوتی منداڵ و بەرز نرخاندنی توانای یەکتر. (علی و ئەوانی تر ،۲۰۱۳ ،ل۱۱۹-۱۲۰)

بەکورتی هەربەکەلەدایك وباوك مەوداو سنوری کاری پەروەردەییان دیاری کراوە ، هەریەکەیان لەلایەن خۆیانەوە خەریکی کاری خۆیەتی لەپێگەیاندن وبەخێوکردنی منداڵ و ئاڕاستەکردن و پەروەردە و فێرکردندا هەموو ئەمانەش هۆکارن بۆ دروست کردنی کەسێتی منداڵ . لێرەوە بۆمان دەردەکەوێ کەهەربەکە لەدایك وباوك لەجێگەی خۆیانەوە ئەندازیارن لەدروستکردنی کەسێتی نەوەکانیان ، بەڵام دەبێت ئەو ڕاستیەمان لەبیر نەچێت کە ئەندازیاریش هەڵەدەکات ، بەڵام گرنگ ئەوەیەکە ئەندازیارێکی ورد بێت . زوو هەست بەهەڵەی خۆی بکات چارە سەری بکات ، چونکە بونیاتنانی کەسێتی مرۆڤ کارێکی هەستیارە و پڕە

لەوردەکاری واتە وەکو دروست کردنی بینایەك یان پردێك نیە بەڕوخانی هەڵەکان چارە سەربکرێن ، بەڵکو بینای کەسێتی مرۆڤ نارۆخێت بگرە زۆربەی جار بووار چاککردنەوەی چاکسازیش نیە ، تائێستا لەکۆمەڵگەی کوردەواریدا خێزان و پەیوەندیەکانی ئەندامانی خێزان تۆکمە و توندوتۆڵن ، کەواتە دایك وباوك لێپرسراوی یەکەمی خێزانن و هەر ئەوانیش ڕەنگرێژی کەسێتی ئایندەی منداڵەکانیان کەواتە تائێستا ئەوانەی ئەندازیاری کەسێتی منداڵەکانن . (ئالانی ،٢٠١٤،ل ١١٦-١٧٧)

لەسەدەی ڕابردوو دایك وباوك ساڵی جارێك یان دووجار دەچن بۆکۆبونەوەی دایکان وباوکان کەتێدا ڕەوشی گشتی منالآن وباخچەکان دەخرایەڕوو ، بەڵام پەروەردەی نوێ جەخت لەسەر ڕەخساندنی هەلی بەردەوام دەکاتەوە بۆ دایکان و باوکان تاسەردانی باخچەکان بکەن و ئاگاداری پەروەردەو هەڵسوکەتی منداڵەکانیان بن لەوجێگەی کەمنداڵەکانیان بۆناردووە .وەبێخەمن و دڵنیان لەوێ پارێزراوە لێرەدا هاتنی دایکان و باوکان دەبێتە هۆی دروستبوونی نزیکایەتی وهاوکاری لەنێوان ئەوان و مامۆستایاندا بەمەش هەردوولا هەم مامۆستایانی باخچەو هەم دایکان و باوکان زیاتر برەودەدەن بە پەروەردەکردنی منداڵ . (ڕەزا،٢٠٠٩،ل ٧٠)

منداڵ کاتێك دەبینێت دایك و باوکیان لەگەڵ پەروەردە کاراندا دانیشتوون بەرێزەوە تەماشای یەکتری دەکەن منداڵەکان دەبینن کەچۆن دایك و باوك و باخچەی منداڵان بۆسەرکەوتنی ئەوان پێکەوە کاردەکەن هەریەك لەوان تەواوکەری ئەوانی تریانن ،چونکە باخچەی منداڵان سەرکەوتوو دەبێت گەر پەیوەندی باش هەبێت لەنێوان دایکان و باوکاندا ئەمەش کاردانەوەی باشی دەبێت لەسەر گەشەسەندنی منداڵەکە بۆدروستکردنی پەیوەنی بەهێز لەنێوان باوان و باخچەی منداڵان زۆر گرنگە بەرامبەر یەکتری کراوە بن واتە شەفاف بن ئارام گرتووبن بەرامبە یەکتری و بتوانن یەکتری قبوڵ بکەن ئامادەبن بۆ پەیوەندی کردن لەگەڵا یەکتریدا ،بوونی لێبوردەی و دروستکردنی متمانە بەیەکتری ، ئامادەبن بۆ دیالۆگ ئەمانە هەمووی گرنگن و بەردی بناغەی کاری هاندانی دایکان و باوکانە لەباخچەی منداڵان ،بەتایبەتی کاتێك چاوپێکەوتن لەگەڵا دایك و باوکانە لە باخچەی منداڵان دەبێت بەتێروتەسەلی و کات هەبێت بۆیەکتری و ڕێز گرتن لەیەکتری هەوڵدان بۆتێگەیشتن لەیەك و ڕاستگۆی لەگەڵا یەکتری ئەمانە هەمووی هەڵسوکەتی گرنگن دەبێتە هۆی بەباشی و گەشەکردنی منداڵەکە لەباخچەی منداڵان. (علی و ئەوانی تر،٢٠١٣ ،ل ل ١١٨,١١٩)

٣ بەشی سێیەم :

ڕێکاریەکانی توێژینەوە

٣-١ کۆمەڵگەی توێژینەوە:

کۆمەڵگەی توێژینەوە بریتیە لەگشت ئەو دایەبابانەی منداڵیان هەیە لە باخچەکانی منداڵان کەدەکەونە ناوەندی قەزای کەلارەوە کە ژمارەیان (٧) باخچەیەو ژمارەی دایەبابەکانیش دەکاتە (٣٠٥) دایەبابە ، خشتەی (١) ژمارەی باخچەو دایەبابەکانن لەگەڵا ئەو شوێنانەی باخچەکانی ساوایەنی تێدایە لەناوەندی قەزای کەلارەوە .

خشتەی (١)

ژمارەی دایەبابانەی منداڵیان هەیە لە باخچەکانی ناوەندی قەزای کەلار

ژ	ناوی باخچە	ژمارەی دایەبابە	گەڕەك
١	بەرسیلە	٤٠	بەردەسور
٢	ئازادی	٣٢	سەرکەوتن
٣	پەپوولە	٦٨	ڕاپەڕین
٤	ڕازاوە	٣٧	سەرکەوتن
٥	کازیوە	٣٨	ئەندازیاران
٦	کەلار	٥٥	بنگرد
٧	-پەری	٣٥	نەورۆز
کۆ		٣٠٥	

٣-٢ نمونەی توێژینەوە:

توێژەر هەستاوە بە وەرگرتنی نمونەی توێژینەوە بەشێوەی هەڕەمەکی سادە لەکۆمەڵگەی توێژینەوە لە (٥) باخچەی منداڵان وەك لەخشتەی (٢) هاتووە، توێژەر هەستاوە بە وەرگرتنی ژمارەی (٤٩) دایەبابە بۆنمونەی توێژینەوە کە ڕێژەکەی دەکاتە (١٦.٠٦%) لەکۆمەڵگەی توێژینەوە .

خشتەی (٢)

نمونەی توێژینەوەیە

ژ	ناوی باخچە	ژمارەی وەرگیراوان	ڕێژەی سەدی	گەڕەك
١	بەرسیلە	١٠	%٣,٢٧	بەردەسور
٢	پەپوولە	١٣	%٤,٢٦	ڕاپەڕین
٣	ڕازاوە	٨	%٢,٦٢	سەرکەوتن
٤	کازیوە	٩	%٢,٩٥	ئەندازیاران
٥	کەلار	٩	%٢,٩٥	بنگرد
	کۆ	٤٩	%١٦.٠٦	

ئامرازی توێژینەوە:

بۆ ئەوەی داتا وزانیاریمان دەست بکەوێت پێویستمان بە ئامرازێك هەیە لەڕێگەیەوە هەستین بە کۆکردنەوەی ئەو زانیار وداتایانە ، هەر بۆ ئەو مەبەستە توێژەر سودی لە ئامرازە ئامادەکراوەکانی توێژینەوەکانی پێشتر و سەرچاوە پەروەردەییەکانی وەرگرت ، هەر بۆ زیاتر گەیشتن بە ئامانج و مەبەستەکانی توێژینەوەکە توێژەر هەستاوە بەئەنجامدانی ڕاوەرگرتنی سەرەتایی (استبیان استگلاعی) بۆبەدەست هێنانی زانیاری سەرەتایی بۆ دروستکردنی فۆڕمی ڕاوەرگری ، بۆ ئەم مەبەستە فۆڕمێکی سەرەتایی پێشکەش بە ژمارەیەك لە مامۆستایان کە بریتی بوو لە شەش بووار وبووارێك بۆ تێبینی وپێشنیازەکانیان ، پاش کۆکردنەوەی سەرجەم فۆڕمەکان و زانیاریەکانی بەتاڵکرانەوە و پاشتر بەسەر چەند بوارێکی سەرەکیدا دابەشکران و فۆرمی ڕاوەرگری بەشێوەی کۆتایی لێدرووست بوو(بڕوانە پاشکۆی ژمارە ١).

ڕاستێتی ڕواڵەتی ئامراز Face Validity:-

ڕاستێتی لەگرنگترین مەرجەکانە بۆ پێودانکردنی ئامراز بۆ ئەو دیاردە وباس وکێشەیەیی کە دەیپێوێت ، چونکە مەبەست لە ڕاستێتی تواناداری ئامرازە بۆ پێوانەکردنی ئەو بابەتەی لەپێناویدا دانراوە(الگریحی،٢٠٠١ ، ص٧٢)، باشترین میکانیزمیش بۆ دەرخستنی ڕاستێتی ئامراز بریتییە لە ڕاستێتی ڕووکەشی(Face Validity) ئامرازی ڕاوەرگری ، واتەپیشاندانی ئامرازەکەیە بۆ کۆمەڵێك پسپۆڕ وتایبەتمەند بۆ داوەریکردنی و دەرخستنی ڕادەی گونجاوی برگەکانی (احمد،١٩٩٨ ،ص٣٧٠)، هەر بۆیە پاش ئەوەی ئامرازی توێژینەوە لەلایەن چەند شارەزاییەکی بواری پەروەردە و دەروونناسی ڕاستێتی بۆ ئەنجامدرا کە ژمارەیان (٧)پسپۆڕ بوون (بڕوانەپاشکۆی ژمارە ٢)، توێژەر ڕێژەی (٨٠%)ی پشتیوانی داوەری وەرگرت بۆ هەر برگەیەك ، لەکۆتاییدا چەند برگەیەك گۆڕانکاری تێدا کراو ژمارەیەك برگەش لابران، لەئەنجامدا کۆی برگەکان لە فۆرمی ڕاوەرگری گەیشتە(٢٦) برگە و دابەشکران بەسەر (٦) بوار، توێژەر سێ هەڵبژاردنی بەشێوەی (بەڵێ)، (تارادەیەك)، (نەخێر) کە ناسراوە بەپێوەری لیکەرتی سێی بەشێوەی پلەبەند داناوە، بۆ ئەوەی چەندێتی هەڵسەنگاندنی گەشەی منداڵان روونبیێتەوە، لەکۆتاییدا دەرکەوت ڕاستێتی ئامرازەکە گونجاوە بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەکە .

جێگیری ئامراز:-

توێژەر هەستاوە بە وەرگرتنی (٢٠)دایەبابە لە دەرەوەی نموونەی وەرگیراوی توێژینەوەکە فۆرمیان بەسەردا دابەشکرا پاش (١٥) ڕۆژ ، جارێکی تر توێژەر فۆرمی نوێی بەسەریاندا دابەشکردەوە، پاش وەرگرتنەوەی هەموو فۆرمەکان دەستمانکرد بە ئەنجامدانی دۆزینەوەی جێگیری ئامرازەکە بە هاوکێشەی (پێرسۆن) بۆ ژماردنی کارایی جێگیری دەرکەوت جێگیری ئامرازەکە بریتییە لە(٠,٨٧) .

جێبەجێکردنی ئامراز Application of the Scale :-

پاش دڵنیابوون لە ڕاستێتی وجێگیری ئامرازەکانی توێژینەوە ، توێژەر هەستا بەجێبەجێکردنی ئامرازی توێژینەوە بەشێوەی کۆتایی لەسەر کۆمەڵگەی توێژینەوە کە پێکهاتبوو لە(٤٩) دایەبابە کە هەریەکەیان منداڵیان هەیە لەو باخچانەی وەك نمونەی توێژینەوە وەرمان گرتبوون لە شوێن وگەڕەکی جیاواز لە ناوەندی قەزای کەلار کە ڕێژەی سەدیان دەکاتە (١٦,٠٦%) لەکۆمەڵگەی توێژینەوە ، توێژەر بەشێوەی دابەشکردنی ڕاستەوخۆ فۆرمی ڕاوەرگری لەبەرواری ٢٠١٤/٤/٢ بۆ١٦ /٢٠١٤/٥ بەسەر دایەبابەکان جێبەجێکرد ، ئەم کارەش وەك (عوبەیدات) جەختی لەسەر دەکاتەوە دەبێتە هاندەرێك بۆ ئەوەی وردتر وەڵامبدەنەوە و دەرئەنجامەکان درووست تر بەدەست بێن (عبیدات، ١٩٩٢،ص ١٢٨) .

ئامرازە ئاماریەکان (The Statistical Procedures):

١. هاوکێشەی پێرسۆن (Pearson) :

توێژەر بۆ ئەژمارکردنی بەهای هاوسەنگی جێگیری ئامرازی ڕاپرسیەکە بەشێوەی دووبارەکردنەوەی وەلامدانەوە .

$$ر = \frac{\text{ن مج س ص . (مج س) (مج ص)}}{\text{[ن مج س٢– (مج س٢)] [ن مج ص٢ – (مج ص)٢]}}$$

(السید،١٩٧٩، ص١٨٣)

٢. ناوەندی شیاوی (یەکلاییکەرەوە) :

$$\text{ناوەندی شیاوی(یەکلاییکەرەوە)} = \frac{\text{ت١ × ٣ + ت٢ × ٢ + ت٣ × ١}}{\text{کۆ ت}}$$

(Fischer, 1955 , P ١٥٦)

بەپێی هاوکێشەکە کێشی هەڵبژاردەکان بەم شێوەیە بوو .

ت١ = نابێتە کێشە ، (یەك پلە) .

ت٢ = کێشەی لاوەکیە ، (دوو پلە) .

ت٣ = کێشەی سەرەکیە ، (سێ پلە) .

٣. ڕێژەی سەدی (Percentage) : لەپێناو ئەژمارکردنی کۆمەڵگا و نمونەی توێژینەوە بەکارهاتووە.

$$\text{ڕێژەی سەدی} = \frac{\text{ژمارەی لاوەکی}}{\text{کۆی گشتی}} \times ١٠٠$$

(السید،١٩٧٩،ص ١١٢)

٤. کێشی سەدی (Coefficient of Weight) :

$$\text{کێشی سەدی} = \frac{\text{ناوەندی شیاو}}{\quad} \times ١٠٠$$

(الغریب،١٩٧٨،ص ٧٦)

بەرزترین کێش

٤ بەشی چوارەم :

خستنەڕوو شیکردنەوەی ئەنجامەکان

١-٤ هەڵسەنگاندنی دایەبابەکان بۆ گەشەی منداڵەکانیان

توێژەر هەستاوە بە ڕیزبەندکردنی داتاکان بۆ هەر بوارێك بەشێوەی دابەشکردنی لیکرت ، واتە چەندی لەگەڵ (بەڵێ ، تاڕادەیەك ، نەخێر)ە ، پاشان لەڕێگەی بەکارهێنانی ئامرازەکانی ئامارکردن (ناوەندی شیاوی ، کێشی سەدی) ڕێکاری ئاماری گرتوەتەبەر برگەکان لەڕێگەی ڕیزبەندی بەرزترین بۆ نزمترین خراوەنەتە ڕوو وەك لە خوارەوە دیارە .

خشتەی (٣)

یەکەم/بووار گەشەکردنی بووار دەروون-جوڵەیی

زنجیرەی فۆرم	ڕیزبەند	دووبارە بووەکان			ناوەندی شیاوی	کێشی سەدی
		بەڵێ (٣)	تاڕادەیەک (٢)	نەخێر (١)		
١	١	٣٤	١٢	٢	٢,٥٦	%٨٥,٣٣
٣	٢	٢٨	١٨	٢	٢,٤٤	%٨١,٣٣
٤	٣	١٢	١٢	٢٤	١,٦٨	%٥٦
٢	٤	٢	٨	٣٨	١,٢	% ٤٠
کۆی گشتی		٧٤	٥٠	٦٦	١.٩٧	%٦٥.٦٦

خشتەی (٣) برگەکانی (٣,١) بەهێزن چونکە مامۆستاکان منداڵانی باخچەکانیان ڕاهێناوە لەسەرگرتنی قەڵەم و بەکارهێنانی بۆکێشانی وێنە . منداڵان خۆیان دەتوانن جلوبەرگ وپێلاو لەپێ بکەن بەبێ ئەوەی هاوکاری بکرێن لەلایەن دایك و باوکانەوە . هەر لەم خشتەیە برگەی (٢ ، ٤) لاوازە هۆکاری لاوازی برگەی (٢) ئەوەیە کەلەباخچەکاندا بەکارهێنانی دەرزی قەدەغەکراوە، دایکان ئەوکارە بەمنداڵان ناکەن و خۆیان ئەوکارە دەکەن ، هۆکاری لاوازی برگەی (٤) ئەوەیە منداڵان توانای بەکارهێنانی کۆمپیوتەریان نیە ناتوانن سوود لەکۆمپیوتەر وەربگرن .

خشتەی (٤)

دووەم/بووار گەشەکردنی هزری

زنجیرەی فۆرم	ڕیزبەند	دووبارە بووەکان			ناوەندی شیاوی	کێشی سەدی
		بەڵێ (٣)	تاڕادەیەک (٢)	نەخێر (١)		
١	١	٢٨	٢٢	٠	٢,٥٦	%٨٥,٣٣
٣	٢	٢٦	٢٤	٠	٢,٥٢	%٨٤
٢	٣	٢٦	٢٠	٤	٢,٤٤	%٨١,٣٣
٤	٤	١٢	٢٢	١٦	١,٩٢	%٦٤

کۆی گشتی	٩٢	٨٨	٢٠	٢.٣٦	%٧٨,٦٦

لەخشتەی (٤) بڕگەکانی (١ ، ٣ ، ٢) بەهێزن هۆکار بەهێزی بڕگەکانیش توێژەر بۆ ئەوەی دەگێڕێتەوە کەمندالآن لەماڵەوە گرنگی زۆر دەدەن بەو بەسەرهاتە سروشتیانەی کە لە تەلەفزیۆن و تۆڕەکانی نێتەوە پەخش دەکرێت ، دەتوانن لە ماڵەوە ئەو چیرۆك و بەسەر هاتانە بگێڕنەوە کە لەباخچە لەلایەن مامۆستاوە بۆیان باس دەکرێت ،پرسیار دەربارەی شتە نامۆکانی دەوروبەریان دەکەن، بەڵام بڕگەی (٤) لاوازە ئەمەش هۆکاری ئەوەیە کەمندالآن ناتوانن سود لەبەکارهێنانی کۆمپیوتەر وەربگرن و پاشان دایکان و باوکان کۆمپیوتەر نادەن بەدەست منداڵەکانیانەوە بۆیە نازانن کۆمپیوتەر بکەنەوەو بیکوژێننەوە، یاخود لە باخچەکاندا نییە یاخود هەیە و بەکارناهێنرێت .

خشتەی (٤)

سێیەم/ بووارگەشەی زمانەوانی

زنجیرەی فۆرم	ڕیزبەند	دووبارە بووەکان			ناوەندی شیاوی	کێشی سەدی
		بەڵێ (٣)	تاڕادەیەک (٢)	نەخێر (١)		
٣	١	٣٦	١٤	٠	٢,٧٢	%٩٠,٦٦
١	٢	٢٨	١٨	٤	٢,٤٨	%٨٢,٦٦
٢	٣	١٦	٢٤	١٠	٢,١٢	%٧٠,٦٦
٤	٤	١٨	٢٦	٦	٢,٢٤	%٧٤,٦٦
کۆی گشتی		٩٨	٨٢	٢٠	٢.٣٩	%٧٩,٦٦

خشتەی (٤) هیچ بڕگەیەك لاواز نیە ، هۆکاری ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی منداڵانی باخچە کەتەمەنیان لەنێوان (٤-٦) ساڵیدایە بەباشی فێری قسەکردن بوون دەتوانن لەگەڵا مامۆستاکان و دایك وباوك و ئەو کەسانەی کەلەگەڵیان هەڵسوکەوت دەکەن و هاوڕێکانیان قسە بکەن و سەرجەم پیت و وشەکان بەباشی دەر دەبڕن و توانای تێگەشتنیان لەو چیرۆکانە هەیە کە بۆیان دەخوێنرێتەوە .

خشتەی (٥)

چوارەم/بووارگەشەی لایەنی دەروونی

زنجیرەی فۆرم	ڕیزبەند	دووبارە بووەکان			ناوەندی شیاوی	کێشی سەدی
		بەڵێ (٣)	تاڕادەیەک (٢)	نەخێر (١)		
٤	١	٣٩	١١	٠	٢,٧٨	%٩٢,٦٦
٣	٢	٢٨	١٠	١٢	٢,٣٢	%٧٧,٣٣
١	٣	٢٦	١٣	١١	٢,٣٠	%٧٦,٦٦
٢	٤	٢٧	١٥	٨	٢,٢٨	%٧٦
کۆی گشتی		٦٢	٣١	٣	٢.٤٢	%٨٠.٦٦

لەخشتەی (٥) هیچ بڕگەیەك لاواز نیە ، ڕەنگە هۆکارەکەی بگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئەومنداڵانەی کە دەچنە باخچەکان لەڕووی دەروونییەوە گۆڕانکاریەکی بەرچاویان بەسەر منداڵاندا دێت و دەبێتە هۆی ئەوەی کە لەڕووی دەروونییەوە ئاسودە بن و بەردەوام دڵخۆشبن بەو جێگە تازەی کە بۆی ڕۆیشتوون هەر ئەمەش وایکردووە کە ئەو منداڵانە ڕفتاری شەرەنگێزیان بەڕێژەیەکی باش کەم بکات و ئاوێتەبوونی کۆمەڵایەتی و تێکەڵاوی منداڵانی تر ببن و یەکترقەبوڵکردنیان لادرووست بێت ، ئەمەش یەکێکە لە ئەرکەکانی پەروەردە (عزیز، ٢٠١٤ ، ٣٤).

خشتەی (٦)

پێنجەم/بووار پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان

زنجیرەی فۆرم	ڕیزبەند	دووبارە بووەکان			ناوەندی شیاوی	کێشی سەدی
		بەڵێ (٣)	تاڕادەیەک (٢)	نەخێر (١)		
٢	١	٢٨	١٨	٤	٢,٤٨	%٨٢,٦٦
٣	٢	٢٥	١٥	١٠	٢,٣	%٧٦,٦٦
١	٣	٢١	٢٣	٦	٢,٣	%٧٦,٦٦
کۆی گشتی		٢٥	٤٣	٤	٢.٣٦	%٧٨.٦٦

لەخشتەی (٦) هیچ بڕگەیەك لاواز نییە ، چونکە دایك و باوکانی منداڵان زیاتر گرنگی بەلایەنی پەیوەندیە کۆمەڵایەتیەکانی منداڵان دەدەنلا، ئەمەش وای کردووە کە منداڵان زیاتر ڕێزی هاوڕێکانیان بگرن و لەکاتی یاری کردندا وهاوکاری یەکتری بکەن .

خشتەی (٧)

شەشەم/بووار تەندرووستی

زنجیرەی فۆرم	ڕیزبەند	دووبارە بووەکان			ناوەندی شیاوی	کێشی سەدی
		بەڵێ (٣)	تاڕادەیەک (٢)	نەخێر (١)		
٣	١	٣٢	٧	١١	٢,٤٢	%٨٠,٦٦
٢	٢	٢٣	٢٤	٣	٢,٤	%٨٠
١	٣	١٥	٢٨	٧	٢,١٦	%٧٢
٤	٤	٢٢	٢٤	٤	٢,٣٦	%٧٨,٦٦
کۆی گشتی		٩٢	٨٣	٢٥	٢.٣٣	%٧٧.٨٣

لەخشتەی (٧) هیچ بڕگەیەك لاوازنیە ، توێژەر هۆکاری سەرکەوتنی گشت بڕگەکانی بووار تەندرووستی دەگەڕێنێتەوە بۆ ئەوەی کە لەئێستادا لایەنی تەندروستی منداڵان گرنگی زیاتری پێدەدرێت چ لەلایەن دایك وباوکانەوە بێت یان لە لایەن باخچەکانی منداڵان بەئەنجامدانی پشکنینی تەندرووستی وچاودێریکردنیان ئەم گرنگی پێدانەش وایکردووە کەمنداڵان بەردەوام گرنگی بەپاك ڕاگرتنی جل و بەرگیان بدەن و گرنگیدانی هەریەکە لە دایك و باوکان هەروەها باخچەکان بەپاکوخاوێنی ئەو خواردنانەی کە دەیدەن بەمنداڵەکان.

خشتەی (٨)

حەوتەم /بووار لێهاتووییەکان

زنجیرەی فۆرم	ڕیزبەند	دووبارە بووەکان			ناوەندی شیاوی	کێشی سەدی
		بەڵێ (٣)	تاڕادەیەک (٢)	نەخێر (١)		

١	١	٣٢	١٢	٦	٢,٥٢	%٨٤
٣	٢	٢٦	١٣	١١	٢,٣	%٧٦,٦٦
٢	٣	١١	٢٤	١٥	١,٩٢	%٦٤
كۆی گشتی		٢٧	١٩	٢٦	٢.٢٥	%٧٤.٨٨

لەخشتەی (٨) دەردەكەوێت تەنها برگەی (١ ، ٣) بەهێزە و سەركەوتوو بوون، لەبەر ئەوەی ناوەندی شیاوی (٢,٥٢) (٢,٣)یان تۆماركردوە و كێشی سەدی(%٨٤) (%٧٦,٦٦)بەدەستهێناوە ، واتە بەگشتی منداڵان ئاستیان بەرزە ناسینەوەی ڕەنگەكان و وەرزەكانی ساڵ و شێوەی تەنە ئەندازییەكان ، هەروەها ئەو كەرەستانەی كە بەكاریدەهێنن لەباخچەكانیان تێدا لێهاتوون ودەتوانن لەهەڵوێستی نوێ وجیاواز بەكاری بهێنن(عزیز ، ٢٠١٤، ٧٦) .

هەریەكە لە برگەكانی (٣ ، ٢) ئاستی لاوازیان تۆماركردوە ، واتە ناوەندی شیاویان كەمترلە (٢)تۆماركردوە ، هەربۆیە برگەی (٣) كە دەقەكەی دەڵێت :" لێهاتون لەناوهێنانی ئامێرەكانی میوزیك وبەكارهێنانی" ناوەندی شیاوی (١,٩٢) وكێشی سەدی (%٦٤)تۆماركردوە ، توێژەر هۆكارەكەی بۆ ئەوە دەگەڕێنێتەوە كە لەباخچەكانی منداڵان ئامێرەكانی میوزیك بەردەست نییە ، هەربۆیە ناوەكانیان نازانن و ناتوانن بەكاری بهێنن .

٤-٢ ئەنجام و ڕاسپاردە وپێشنیار

٤-٢-١ ئەنجام :-

١. منداڵان لە باخچەكانی منداڵان لەڕووی دەروون-جووڵەییەوە گەشەی پێویستیان نەكردوە.
٢. لەڕووی هزریەوە گەشەی پێویستیان كردوە .
٣. منداڵانی باخچە گەشەی پێویستیان كردبوو لەڕووی زمانەوە .
٤. لەڕووی دەروونیەوە گەشەیان كردبوو، لەڕووی ئاوێتەبوونی كۆمەڵایەتی و دووركەوتبوونەوە لە ڕەفتارە شەڕەنگێزی .
٥. لەڕووی پەیوەندیە كۆمەڵایەتیەكانیش ، یارمەتیدانی ئەوانی تر و ڕێزگرتن لە مافی بەرامبەر وداب ونەریتە كۆمەڵایەتیەكان گەشەیان كردبوە .
٦. لەبووارتەندرووستی وهەروەها گرنگیدانیان بە پاك وخاوێنی خۆیان گەشەیان كردبوو،.
٧. لەڕووی لێهاتوویە هونەریەكانەوە گرفتی ناسینەوەی ناوهێنانی ئامێرە میوزیكیەكانیان هەبوو ..

٤-٢-٢ ڕاسپاردەكان :-

لەبەر ڕۆشنایی ئەنجامەكانی توێژینەوە توێژەر ئەم ڕاسپاردانە دەخاتەڕوو:-

١. گرنگیدانی مامۆستایانی باخچەكانی منداڵان بە ئامانجە پەروەردەییەكان لەباری دەروون-جوڵەیی.
٢. دابینكردنی ژووری تایبەت بە میزیك و ئامێرەكانی میوزیك ، لەپێناو ئاشناكردنی منداڵان وزیادكردنی ئارەزوو و خولیایی هونەریان .
٣. دابینكردنی مامۆستای پسپۆڕی هونەرلە باخچەكانی منداڵان .
٤. كردنەوەی خوولی ڕاهێنان بۆ مامۆستایانی باخچەكانی منداڵان .
٥. درووستكردنی پەیوەندی لەنێوان باخچەكانی منداڵان سەربەوەزارەتی پەروەردە و بەشە زانستییەكانی باخچەی منداڵان لەزانكۆكانی هەرێمی كوردستان .

٤-٢-٣ پێشنیازەكان:-

١. ئەنجامدانی توێژینەوەیەكی هاوشێوە ، لەسەرئاستی سەرجەم باخچەكانی منداڵان لە هەرێمی كوردستان .
٢. هەڵسەنگاندنی لێهاتوویەكانی وانەوتنەوەی مامۆستایانی باخچەكانی منداڵان .
٣. توێژینەوەیەك ئەنجام بدرێت، بە مەبەستی دانان و ئامادەكردنی بەرنامەیەك بۆ گەشەپێدان و بەهێزكردنی لێهاتوویەكانی وانەوتنەوەی مامۆستایانی باخچەكانی منداڵان .

Abstract:

The aim of this research is to" Evaluate the growth of children in kindergartens From the perspective of parents (guardians) In the center of Kalar district " .

The researcher took a sample of the research community (50) Parents and parents (16.5%) From the research community, the researcher designed a questionnaire to assess the growth of children from seven areas the researcher chose the statistical methods weighted mean and percentage weight, the research has reached the following results:-

1- the most paragraphs related to the areas of social, linguistic, mental, health, psychological and artistic development of children achieved the highest weighted average and the percentage of weight and thus shows the level of good growth according to the opinions of participants in the evaluation.

2-As for the paragraphs related to the field of motor psychology any child's performance is related to the applied side of motor skills They received the lowest weighted average and the percentage weight, ie, failure to achieve paragraphs, resulting in the least interest of teachers in the practical side of the material.

3-The results showed that the child's development in general achieved its goals and the satisfaction of the majority of parents about it.

سەرچاوەکان

١. احمد ، سليمان عوده (١٩٩٨): القياس والتقويم فى العمليه التدريسيه ، دار الآمل ، عمان ، الآردن .

٢. احمد ، نافز أيوب محمد على (٢٠٠٧): تقويم الوچع رياچ الاگفال من وجهه نقر المعلمين والاباو الاگفال ، جامعه القدس المفتوحه ، فلسگين .

٣. برهوم ،محمد،ئەوانی تر(٢٠٠٦) : بانکی زانیاری ،و: مستەفا سەعید ، چاپخانەی چوارچرا ، سلێمانی .

٤. جەمال ، سۆزان (٢٠٠٦) : سایکۆلۆژیای منداڵ ، سلێمانی .

٥. حیلمی ، مەریوان صلاح (٢٠٠٣) : کۆمەڵەووتارێك لەبارەی پەروەردە ، چاپخانەی قانع ،سلێمانی .

٦. ڕەزا،محمد ئەمین (٢٠٠٩) : سیستەمی نوێی خوێندن و گۆڕانکاری .

٧. السيد، فؤاد البهى(١٩٧٩): علم النفس الإحصائى وقياس العقل البشرى، دار الفكر العربى ، الگبعه الپالپه، القاهره، مصر.

٨. عبيدات، ژوقان، وئخرون(١٩٩٢): البحپ العلمى (مفهومه،أدواته،أساليبه)، دار الفكر للگباعه والنشر والتوزيع، الگبعه الرابعه،عمان، الآردن.

٩. عبدالله،تاهیر (٢٠١٠): پەروەردەی منداڵ لەسەردەمێکی مەترسیداردا ، چاپخانەی دهۆك، دهۆك.

١٠. عزیز، کەریم أحمد (٢٠١٢) : پرۆگرامی پەروەردەی ،چاپخانەی پەیوەند ، سلێمانی.

١١. عزیز، کەریم أحمد (٢٠١٣) : کەشکۆڵی مێژوو ،چاپخانەی پەیوەند ، سلێمانی .

١٢. عزیز، کەریم أحمد (٢٠١٤) : بنەما گشتیەکانی ڕێگانی وانەوتنەوە ،دەزگاوچاپی پەخشی نارین ، هەولێر.

١٣. علی ، سۆلاڤ فائق محمد وئەوانی تر(٢٠١٣) : ئاسۆی پەرەپێدانی باخچەی منداڵان ، چاپخانەی چوارچرا ، سلێمانی .

١٤. عنايه، أفنان صادق محمود (١٩٩٢): نموزج مقترح لتقييم گفل الروچه فى رياچال الاگفال فى لواو نابلس فى الچفه الغربيه، (رساله ماجستير غير منشوره)،جامعه النجاح الوگنيه ، فلسگين.

١٥. الغريب، رمزيه(١٩٨٧): التقويم والقياس النفسى والتربوى، مكتبه الانجلو المصريه، القاهره.

١٦. الفرح ،وجيه(١٩٩٢): التنشئه الاجتماعيه لگفل ماقبل المدرسه ، المجله الپقافيه ، العدد ،(٢٧) ، الجامعه الاردنيه ، الاردن .

١٧. قەرەچەتانی ، کەریم شەریف (٢٠٠٨): سایکۆلۆژیای پەروەردەیی ، چاپخانەی پەیوەند ،سلێمانی ،٢٠٠٨ .

١٨. قەرەچەتانی ، کەریم شەریف (٢٠٠٩): سایکۆلۆژیای گەشە ، چاپخانەی پەیوەند ، سلێمانی.

١٩. قەرەچەتانی ، کەریم شەریف (٢٠١٠): نەخۆشی وگرفتە دەروورنی وکۆمەڵایەتیەکان ، چ٢ ، چاپخانەی پەیوەند ،سلێمانی .

٢٠. الگريحى ، فاهم حسين ، وئخرون(٢٠٠١): مبادئ القياس والتقويم التربوى ، المكتبه الوگنيه، الگبعه الاولى .

٢١. مروان ، نجم الدين على (١٩٨١): أساليب تقويم گفل الروچه ، مجله دراسات الآجيال ، العدد (٢) ، العراق .

٢٢. میهر ئارا وئەوانی تر ،عەلی ئەکبەر(٢٠٠٥): مێژووی پەروەردەوفێرکردن لەڕۆژگاری کون تاڕێنسانس ، و:قادر ووریا .

٢٣. حەمید ،نازدار سالح: شارەزا لە باخچەی منداڵان ، خوولی زێڕینی باخچەی منداڵان.

٢٤. نعمت ، جواد (٢٠١٢) : هونەری وانەوتنەوە ، وەرگێڕانی، جمیل قادر عبدالله ،چاپخانەی پەیوەند ،سلێمانی .

٢٥. النكلاوى،احمد(١٩٨٦) : الوچع التعليمى للگفل فى الخليج العربى ، مكتب التربيه العربيه للدول الخليج .

٢٦. يوسف عسمان حەمەد ، سایکۆلۆژییەتی منداڵ وخێزان ، چاپخانەی دیلان ،سلێمانی، ٢٠٠٤.

٢٧. Fischer(1955), Euqence C "International Survey of the Beginning Teacher" in Yauch , Wilbur A, and Other. The Beginning Teacher . Henry Holt , New York.

٢٨. Austin, Gilbert (1976). Early Childhood Education. Academics Press (LONDON)

٢٩. Heeper, Sarah and Others (1979). Good Schools for Young Children.26 Macmillan Publishing Comp. U.S.A

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان

پاشکۆی (١)

فۆڕمی ڕاوەرگری (دایەبابە)

وەزارەتی خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی

زانکۆی گەرمیان

کۆلێجی پەروەردەی بنەڕەتی

ب/ فۆڕمی ڕاوەرگری تایبەت بە دایەبابە

سڵاوی زانست...

دایەبابەی هێژا ....

بۆ ئەنجامدانی توێژینەوەیەك بەناونیشانی (هەڵسەنگاندنی گەشەی منداڵان لە باخچەکانی منداڵان لەڕوانگەی دایك و باوکانەوە (بەخێوکەرانیان) لەناوەندی قەزای کەلار) ئەم فۆ رمی ڕاوەرگرییە دەخەینە بەردەستان کە مەبەست هەڵسەنگاندنی لایەنی گەشەکردنی هەمەلایەنەی منداڵەکانتانە بەپێی برگەکانی ئەم فۆرمەی بەردەستتان ، بەهیوای ئەوەی ببێتە جێگەی گرنگی پێدانتان و وەڵامەکانتان بەشێوەیەکی بابەتیانە بەدانانی هێمای (/) لەو خانەی بە گونجاوی دەزانن(بەڕادەیەکی زۆر ، بەڕادەیەکی مام ناوەند ، بەڕادەیەکی کەم) بخەنەڕوو .

سوپاس بۆ هاوکاریتان .

توێژەر

کریم احمد عزیز

فۆرمی هەڵسەنگاندنی گەشەی منداڵان لە باخچەکانی منداڵان لەڕوانگەی دایك و باوکانەوە (بەخێوکەرانیان) لەناوەندی قەزای کەلار

ز	بـرگـە	بەڵێ	تاڕادەیەک	نەخێر
	یەکەم/ بووار دەروون- جوڵەیی			
١	پاش چوونی بۆ باخچە فێربووە بەڕێکی قەڵەم بگرێت و بنووسێت.			
٢	لەباخچە ڕاهێنانی دەزوو کردن بە دەرزی پێکراوە.			
٣	توانای هەیە بۆ لەبەرکردنی جل و بەرگ و لەپێکردنی پێڵاو.			
٤	فێربووە ماوسی کۆمپیوتەر بەدرووستی بگرێت.			
	دووەم/ بواری گەشەکردنی هزری.			
٥	توانای هەیە لەدەربڕینی پرسیارەکانی وەك:چۆن؟ بۆچی؟			
٦	گرنگی بەدیاردە سروشتیەکان دەدات.			
٧	توانای هەیە بۆنەو و ڕوداوەکان بگێڕنەوە.			
٨	دەتوانێت کۆمپیوتەر دابگرسێنێ و بیکوژێنێتەوە بە دروستی.			
	سێیەم/ بواری گەشەی زمانەوانی			

٩	زۆرینەی پیتەکان بەدرووستی دەردەبڕێت.			
١٠	دەربڕینی ڕستەکانی بە تەواوی و ماناداری گوزارشت دەکات.			
١١	توانای ئەزبەرکردنی سرودەکانی باخچەی هەیە.			
١٢	ئەو چیرۆکانەی لەباخچە دەخوێنێت لە ماڵەوە دەیگێڕێتەوە.			
چوارەم/ بواری گەشەی دەروونی				
١٣	باخچە ئاسوودەیی دەروونی زیاتری بۆ فەراهەم کردوە.			
١٤	ڕەفتارەکانی شەڕەنگێزی و بیانووگرتنی کەم بوەتەوە.			
١٥	ئاوێتەی منداڵانی تر دەبێت لەیاری کردن.			
١٦	چوونی بۆ باخچە بڕوای بەخۆی زیاتر بووە.			
پێنجەم/ بواری پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکان				
١٧	ڕێزو مافی هاوڕێکانی لەیاری کردن دەگرێ.			
١٨	دەستپێشخەری دەکات لەهاوکاری و یارمەتی دانی هاوڕێکانی.			
١٩	داب و نەریتە کۆمەڵایەتیەکان بەجوانی دەردەخات وەك:بەیارمەتیت،سوپاس...تاد.			
شەشەم/ بواری تەندروستی منداڵ				
٢٠	ئارەزوی خواردن و خواردنەوەی زیاتر بووە.			
٢١	گرنگی بە پاك ڕاگرتنی جل و بەرگ وشوشتنی دەست وددان دەدات.			
٢٢	دڵنیای وەردەگرێ لەپاکی خواردن و خواردنەوەی پاشان دەیخوات.			
٢٣	هەندێك لە جوڵەی پێویستی وەرزشی فێرکراوە.			
حەوتەم/ بواری لێهاتویی هونەری				
٢٤	ڕەنگەکان و تەنە ئەندازیی و وەرزەکانی ساڵ دەناسێتەوە.			
٢٥	لێهاتوە لەناوهێنانی ئامێرەکانی میوزیك وبەکارهێنانی.			
٢٦	سرودی پەروەردەیی و نیشتیمانی فێربوون.			